

คำนำ

โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานลิขสิทธิ์ ซึ่งจัดอยู่ในงานประเภทงานวรรณกรรม โดยได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์จึงเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใดๆ เช่น ทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันความจำเป็นในการใช้ซอฟต์แวร์ของหน่วยงานต่างๆ มีมากขึ้น อาทิ การดำเนินธุรกิจ การดำเนินงานของหน่วยงานราชการ การศึกษา และการศิลปะบันเทิง เป็นต้น ล้วนมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น ภาครัฐเป็นองค์กรหนึ่งซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ซอฟต์แวร์ในการทำงาน ดังนั้นการจัดซื้อซอฟต์แวร์เพื่อใช้ในองค์กร จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมาส่วราชการบางหน่วยงานประสบปัญหาการจัดซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น ไม่ทราบว่าซอฟต์แวร์ที่ซื้อเป็นซอฟต์แวร์ที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ข้อควรสังเกตในการจัดซื้อและตรวจรับมีสิ่งใดบ้าง นอกจากนี้ การจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์ ส่วนราชการมักจะเข้าใจว่าเป็นสินค้าเหมือนสินค้าทั่วไป แต่สินค้าลิขสิทธิ์มีความพิเศษหรือลักษณะเฉพาะ ดังนั้นการซื้อซอฟต์แวร์ ผู้ซื้อจึงเป็นเจ้าของสิบบันทึกลงแต่ไม่ได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่ส่วนราชการพึงต้องระมัดระวังและควรคำนึงถึงทั้งสิ้น

จากกรณีดังกล่าว กรมทรัพย์สินทางปัญญาและอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ ได้เล็งเห็นและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้จัดทำร่างคู่มือการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์ สำหรับหน่วยงานราชการขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์ที่ไม่ถูกต้องอันเกิดจากขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์เพื่อใช้ในราชการ นอกจากนี้ การจัดซื้อซอฟต์แวร์เป็นเรื่องที่ยุ้งยากและต้องมีความรู้ทางเทคนิค เจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้ทำการจัดซื้อจึงต้องมีความจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งแนวทางการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์อันมีลิขสิทธิ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

เนื้อหาของคู่มือนี้มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในลักษณะพื้นฐานให้แก่หน่วยงานราชการในการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์ โดยได้อธิบายถึง การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์กับกฎหมายลิขสิทธิ์ การจัดซื้อซอฟต์แวร์กับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ความหมายและประเภทของซอฟต์แวร์ คุณลักษณะของซอฟต์แวร์ที่ควรคำนึงถึงในการจัดซื้อ การตรวจรับซอฟต์แวร์ประเภทต่างๆ รวมถึงข้อควรคำนึงซึ่งเป็นปัญหาที่พบบ่อยในการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์สำหรับหน่วยงานราชการ ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์อันมีลิขสิทธิ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย และก่อให้เกิดความชัดเจนและความสะดวกแก่หน่วยงานราชการ ในการใช้คู่มือฯ ดังกล่าว เป็นแนวทางพิจารณาการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์สำหรับหน่วยงานราชการต่อไป

คู่มือการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์ ของหน่วยงานราชการ

ปัจจุบันความจำเป็นในการใช้ซอฟต์แวร์ของหน่วยงานต่างๆมีมากขึ้น เนื่องจากความจำเป็นในการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว รวมทั้งความถูกต้องแม่นยำ ภาครัฐเป็นองค์กรหนึ่ง ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ซอฟต์แวร์ในการทำงาน การจัดซื้อซอฟต์แวร์เพื่อใช้ในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการจัดซื้อซอฟต์แวร์ เป็นเรื่องที่ยากและต้องมีความรู้ทางเทคนิค เจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้ทำการจัดซื้อจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ ความหมายและประเภทของซอฟต์แวร์ คุณสมบัติของซอฟต์แวร์ รายละเอียดในการจัดซื้อ และตรวจรับซอฟต์แวร์ที่ถูกต้อง

การจัดซื้อซอฟต์แวร์กับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535

ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535 ไม่ได้ระบุเรื่องการจัดซื้อซอฟต์แวร์ไว้โดยเฉพาะ แต่กำหนดว่า ก่อนดำเนินการซื้อหรือจ้างทุกวิธี นอกจากการซื้อที่ดินและหรือสิ่งปลูกสร้าง ให้เจ้าหน้าที่พัสดุจัดทำรายงานเสนอหัวหน้าส่วนราชการตามรายการดังต่อไปนี้ (ระเบียบข้อ 27)

1. เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องซื้อหรือจ้าง
2. รายละเอียดของพัสดุที่จะซื้อหรืองานที่จะจ้าง
3. ราคามาตรฐาน หรือราคากลางของทางราชการ หรือราคาที่เคยซื้อหรือจ้างครั้งหลังสุด

ภายในระยะเวลา 2 ปีงบประมาณ

4. วงเงินที่จะซื้อหรือจ้างโดยให้ระบุวงเงินงบประมาณวงเงินตามโครงการเงินกู้หรือเงินช่วยเหลือที่จะซื้อหรือจ้างในครั้งนั้นทั้งหมด ถ้าไม่มีวงเงินดังกล่าวให้ระบุวงเงินที่ประมาณว่าจะซื้อหรือจ้างในครั้งนั้น

5. กำหนดเวลาที่ต้องการใช้พัสดุ หรือให้งานนั้นแล้วเสร็จ
6. วิธีที่จะซื้อหรือจ้าง และเหตุผลที่ต้องซื้อหรือจ้างโดยวิธีนั้น
7. ข้อเสนออื่นๆ เช่น การขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ ที่จำเป็นในการซื้อหรือ

จ้างการออกประกาศสอบราคาหรือประกาศประกวดราคา

การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์กับกฎหมายลิขสิทธิ์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับความคุ้มครองในฐานะงานวรรณกรรม ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 โดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องจดทะเบียน ซึ่งให้สิทธิแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใดๆ เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ของตน เช่น การทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น เป็นต้น

ความหมายและประเภทของซอฟต์แวร์

ซอฟต์แวร์ หมายถึง คำสั่ง หรือชุดคำสั่งหรือสิ่งอื่นใด ที่นำไปใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงาน หรือเพื่อให้ได้รับผลอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นภาษาในลักษณะใด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. Proprietary Software (โพรไพเรทารี ซอฟต์แวร์) คือ ซอฟต์แวร์ที่สิทธิในการใช้งานและทำซ้ำถูกจำกัดหรือสงวนสิทธิไว้โดยเจ้าของซอฟต์แวร์หรือผู้จัดทำ ผู้อื่นไม่สามารถนำมาใช้งานหรือทำซ้ำได้นอกจากได้รับอนุญาตในสิทธินั้นจากเจ้าของ เช่น Microsoft Windows, Realplayer, Adobe Photoshop, Mac OS และ WinZip เป็นต้น โดยทั่วไป Proprietary Software แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ซอฟต์แวร์ระบบ (System Software) คือ ซอฟต์แวร์ที่ใช้ควบคุมการทำงานของระบบและจัดการทรัพยากรของระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีหน้าที่หลักคือการรับส่งข้อมูล การจัดการกับข้อมูลในหน่วยความจำ ซึ่งเป็นโปรแกรมพื้นฐานที่จำเป็น หากไม่มีซอฟต์แวร์ระบบปฏิบัติการ เครื่องคอมพิวเตอร์จะไม่สามารถทำงานหรือแม้แต่เปิด หรือบูตเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ ซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ใช้งานกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งซอฟต์แวร์ประเภทนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิด

1.1.1 ระบบปฏิบัติการ (Operating System) เป็นซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการควบคุมการบริหารจัดการการทำงานของระบบและจัดการทรัพยากรของระบบคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ทุกเครื่องจะมีระบบปฏิบัติการ เช่น Microsoft Windows, Mac OS, Unix และ Linux

1.1.2 ตัวแปลภาษา (Compiler) และเครื่องมือในการพัฒนา (Developer Tools) ในการพัฒนาซอฟต์แวร์ จำเป็นต้องมีซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการแปลภาษาระดับสูงเพื่อแปลให้เป็นภาษาเครื่อง

1.1.3 ซอฟต์แวร์อรรถประโยชน์ (Utilities) หมายถึง ซอฟต์แวร์ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการทำงานด้านอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปเป็นซอฟต์แวร์ที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยการจัดการระบบคอมพิวเตอร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น ซอฟต์แวร์ตรวจสอบไวรัสคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ตรวจสอบฮาร์ดดิสก์ ซอฟต์แวร์ซ่อมบำรุงระบบไฟล์หรือระบบฮาร์ดแวร์ เป็นต้น

1.2 ซอฟต์แวร์ประยุกต์ (Application Software) เป็นโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อทำหน้าที่เฉพาะอย่าง ตามความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งซอฟต์แวร์ประเภทนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

1.2.1 ซอฟต์แวร์สำเร็จรูป (Software Package) ซอฟต์แวร์ที่ผู้ผลิตได้พัฒนาขึ้นและจำหน่ายสำเร็จรูป ซึ่งสามารถนำไปใช้งานได้ทันที โดยส่วนใหญ่จะเป็นซอฟต์แวร์ที่ใช้กับงานในสำนักงานทั่วไป โดยบางบริษัท จะมีราคาพิเศษสำหรับหน่วยงานของราชการและสถาบันการศึกษา เช่น Word processors, Spreadsheets และ Media player

1.2.2 ซอฟต์แวร์เฉพาะงาน เป็นซอฟต์แวร์ที่ถูกจัดทำขึ้น โดยเน้นเฉพาะเพื่อสนองความต้องการแต่ละหน่วยงาน เช่น ระบบการจัดเก็บข้อมูลลูกค้า ระบบการคำนวณทางบัญชี เป็นต้น

2. ซอฟต์แวร์แบบรหัสเปิด (Open-source Software) คือ ซอฟต์แวร์ที่ยอมให้ผู้ใช้สามารถเรียกใช้ซอร์สโค้ดหรือชุดคำสั่งได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ภายใต้ข้อกำหนดในการจำหน่ายต่อแก้ไขหรือเพิ่มเติม ด้วยข้อจำกัดหรือข้อห้ามบางประการ ซึ่งอาจมีหลายองค์การทำหน้าที่สนับสนุนฝักอบรมอัพท์เตท หรือให้บริการอื่น

โดยปกติโปรแกรม Open Source มักได้รับการพัฒนาจากความร่วมมือของหลายๆ ฝ่ายอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งผู้พัฒนาจะแจกจ่ายรหัสต้นฉบับหรือซอร์สโค้ด (Source Code) ไปพร้อมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้เงื่อนไขของสัญญาอนุญาต เช่น GNU/GPL (GNU General Public License) หรือ BSD License (Berkeley Software Distribution License) เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบรหัสเปิดมักให้ดาวน์โหลดได้ฟรีทางอินเทอร์เน็ต หรืออาจคิดราคาจำหน่ายแผ่นโปรแกรมคอมพิวเตอร์กรณีการซื้อจากผู้จัดจำหน่ายทั่วไป ซึ่งราคาจำหน่ายนี้รวมถึงซอร์สโค้ด บริการด้านเทคนิคและการพัฒนาหลังการจำหน่ายด้วย

คุณลักษณะของซอฟต์แวร์ที่ควรคำนึงถึงในการจัดซื้อ

1. ควรคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้งานของหน่วยงานราชการ โดยควรเลือกซื้อซอฟต์แวร์เท่าที่จำเป็นต่อการใช้งานเท่านั้น ซึ่งการจัดซื้อซอฟต์แวร์ที่ไม่มีความจำเป็นต่อใช้ในการทำงาน นอกจากจะสิ้นเปลืองงบประมาณแล้ว ยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลระบบที่สูงขึ้น
2. พิจารณาถึงความต้องการใช้งานซอฟต์แวร์ที่เวลาหนึ่งๆ ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่ระบุในสัญญาอนุญาต เช่น อนุญาตให้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 1 ชุด ต่อ 1 เครื่อง หรืออนุญาตให้ใช้สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ 20 เครื่อง ในระบบ LAN เป็นต้น

ทั้งนี้การจัดซื้อซอฟต์แวร์ต้องพิจารณาประเภทซอฟต์แวร์ที่จะจัดซื้อ ซึ่งแต่ละบริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายซอฟต์แวร์จะมีการแบ่งประเภทซอฟต์แวร์แตกต่างกันออกไป

การจัดซื้อซอฟต์แวร์ประเภทซอฟต์แวร์ระบบ (System Software)

หน่วยงานราชการควรระบุรายละเอียดของซอฟต์แวร์ระบบปฏิบัติการที่ต้องการใช้ให้ละเอียด ดังนี้

1. ระบุชื่อผลิตภัณฑ์รุ่น/ภาษาของผลิตภัณฑ์
2. ระบุประเภทของลิขสิทธิ์ เช่น Microsoft Open License สำหรับภาครัฐบาล และ GPL/GNU หรือ สัญญาอนุญาตอื่นๆ ของ Open Source เป็นต้น

“ลิขสิทธิ์ (ชื่อผลิตภัณฑ์) รุ่นของผลิตภัณฑ์ ชนิด System Software พร้อมชุดผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้อง” เช่น ลิขสิทธิ์ Windows Server 2003 Standard Edition พร้อมชุดผลิตภัณฑ์ System Software ที่ถูกต้อง และแสดงระบุเรื่องการรับประกันไว้อย่างชัดเจนด้วย

การจัดซื้อซอฟต์แวร์ประเภทซอฟต์แวร์สำเร็จรูป (Software Package)

หน่วยงานราชการควรระบุรายละเอียดของซอฟต์แวร์ประยุกต์ที่ต้องการใช้ให้ละเอียด ดังนี้

1. ระบุจำนวนที่ต้องการซื้อ
2. ระบุชื่อผลิตภัณฑ์รุ่น/ภาษาของผลิตภัณฑ์
3. ระบุประเภทของลิขสิทธิ์ เช่น Microsoft Open License สำหรับภาครัฐบาล และ GPL/GNU หรือ สัญญาอนุญาตอื่นๆ ของ Open Source เป็นต้น
4. ระบุจำนวนแผ่นซีดีซอฟต์แวร์อนุญาตให้ใช้งานตามจำนวนที่ต้องการ
5. ระบุจำนวนคู่มือการใช้งานเบื้องต้น

เช่น Microsoft office Standard หรือ Open Office จำนวน License พร้อมแผ่นซีดีต้นฉบับลิขสิทธิ์ถูกต้องสำหรับการติดตั้ง (Disk Kit) จำนวน...ชุด และคู่มือการใช้งาน (Doc Kit) จำนวน....ชุด

ทั้งนี้ นอกจากจะตรวจรับเอกสารต่างๆ ข้างต้นแล้ว ควรจะให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ตรวจสอบการใช้งานให้ตรงตามข้อสัญญาด้วย

การจัดซื้อซอฟต์แวร์ประเภทรหัสเปิด (Open-source Software)

หน่วยงานราชการควรระบุรายละเอียดของซอฟต์แวร์ประเภทรหัสเปิดที่ต้องการใช้ให้ละเอียด ดังนี้

1. ระบุว่าซอฟต์แวร์ที่สั่งซื้อต้องเป็นประเภทรหัสเปิด
2. ระบุให้ส่งมอบซอร์สโค้ด
3. ระบุจำนวนแผ่นซีดีซอฟต์แวร์อนุญาตให้ใช้งานตามจำนวนที่ต้องการ
4. ระบุจำนวนคู่มือการใช้งานเบื้องต้น

การตรวจรับซอฟต์แวร์ประเภทซอฟต์แวร์ระบบ (System Software) ควรพิจารณา ดังนี้

1. ดูฉลากใบรับรองผลิตภัณฑ์ของแท้ ซึ่งจะมีการระบุชื่อ และรุ่นของผลิตภัณฑ์โดยปกติพีซีใหม่ทุกเครื่องที่จำหน่ายในท้องตลาดจะมีฉลากใบรับรองผลิตภัณฑ์ของแท้ซึ่งติดอยู่ที่เครื่องพีซี หรือ หากเป็นเครื่องพีซีแบบพกพาฉลากใบรับรองผลิตภัณฑ์ของแท้ อาจติดอยู่ที่แบตเตอรี่
2. ตรวจสอบว่ามีแผ่นซีดีสำหรับการติดตั้ง หรือแผ่นกู้ระบบ หรือไม่
3. ตรวจสอบว่ามีหนังสือคู่มือมอบให้ด้วยหรือไม่

การตรวจรับซอฟต์แวร์ประเภทซอฟต์แวร์สำเร็จรูป (Software Package) ในทางปฏิบัติหน่วยงานราชการจะได้รับเอกสารประกอบการสั่งซื้อ ดังนี้

1. รายละเอียดของหน่วยงานผู้ซื้อ – ตรวจสอบความถูกต้องของหน่วยงานท่าน
2. ชื่อของผู้จำหน่าย
3. รหัสลูกค้า
4. หมายเลขลิขสิทธิ์

5. ข้อความหรือใบอนุญาตให้ใช้งานลิขสิทธิ์ ซึ่งจะระบุขอบเขตของการใช้งานผลิตภัณฑ์

การตรวจรับซอฟต์แวร์ประเภทรหัสเปิด (Open-source Software) พิจารณาดังนี้

1. ตรวจสอบว่าได้รับซอร์สโค้ดหรือไม่
2. ตรวจสอบว่าได้รับจำนวนแผ่นซีดีซอฟต์แวร์ซึ่งอนุญาตให้ใช้งานตามจำนวนที่ต้องการหรือไม่
3. ตรวจสอบว่าได้รับคู่มือการใช้งานเบื้องต้นหรือไม่
4. ตรวจสอบว่าสัญญาอนุญาตว่ามีลักษณะเป็นประเภทรหัสเปิด (Open-source Software)

ลักษณะของโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบรหัสเปิด โดยส่วนใหญ่ มีดังนี้

- ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์จะเปิดเผยซอร์สโค้ดไปพร้อมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ผู้ใช้สามารถพัฒนาต่อยอดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ โดยไม่ต้องขออนุญาต เมื่อพัฒนาต่อยอดแล้ว จะต้องระบุที่มาของโปรแกรมคอมพิวเตอร์เดิมที่ได้ถูกพัฒนาต่อยอดขึ้น
- เมื่อพัฒนาต่อยอดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้แล้ว ผู้พัฒนาจะต้องใช้ชื่อโปรแกรมใหม่
- สัญญาอนุญาตจะต้องไม่มีลักษณะกีดกันบุคคลใดที่จะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเฉพาะ เช่น ไม่สามารถกีดกันการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในทางธุรกิจหรือการค้าคว่ำวิจัย เป็นต้น
- โปรแกรมคอมพิวเตอร์โอเพ่นซอร์ส จะต้องมีความเป็นกลาง ไม่จำกัดว่าสามารถใช้ร่วมกับโปรแกรมหรือระบบปฏิบัติการบางประเภทเท่านั้น

ข้อควรคำนึงถึงในการจัดซื้อและตรวจรับซอฟต์แวร์

หน่วยงานผู้จัดซื้อควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ซึ่งเป็นปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการจัดซื้อซอฟต์แวร์

1. การจัดซื้อซอฟต์แวร์ มี 2 กรณี คือ
  - การจัดซื้อซอฟต์แวร์พร้อมกับฮาร์ดแวร์ กรณีนี้ต้องระบุใน TOR ให้ชัดเจนว่ารวมซอฟต์แวร์ด้วยหรือไม่ รวมทั้งระบุรายละเอียดของซอฟต์แวร์ที่ต้องการด้วย มิฉะนั้นหากซื้อเฉพาะฮาร์ดแวร์ โดยมิได้ระบุชื่อซอฟต์แวร์ด้วย เครื่องอาจไม่สามารถทำงานได้
  - การจัดซื้อซอฟต์แวร์เพียงอย่างเดียว ในกรณีที่ต้องการจัดซื้อซอฟต์แวร์อื่น ๆ นอกเหนือจากการซื้อพร้อมกับเครื่องฮาร์ดแวร์ สามารถทำการจัดซื้อเพิ่มเติมภายหลังได้
2. ควรกำหนดให้ส่งมอบคู่มือการใช้งานเป็นภาษาไทย/อังกฤษ หรือภาษาอื่นตามต้องการให้ชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้ใช้งาน
3. ระบุเรื่องการดูแลรักษาและการช่วยเหลือทางเทคนิค เช่น บริษัทผู้อนุญาต (licensor) ต้องดูแลทำการติดตั้งและให้คำปรึกษา รวมทั้งเข้ามาดูแลซ่อมแซม แก้ไขในกรณีที่มีปัญหาในการใช้เกิดขึ้น และต้องระบุระยะเวลาให้ชัดเจน

4. กำหนดความรับผิดชอบของคู่สัญญาให้ชัดเจน เช่น หากส่งมอบซอฟต์แวร์ชำรุดบกพร่อง จะชดเชยประการใดบ้างให้แก่หน่วยงานใด หรือหากส่งมอบซอฟต์แวร์ละเมิดลิขสิทธิ์ผู้แทนจำหน่ายซึ่ง เป็นคู่สัญญาหรือบริษัทผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในต่างประเทศต้องรับผิดชอบหรือไม่อย่างไร

5. ระบุความต้องการที่ชัดเจน ว่าต้องการซื้อซอฟต์แวร์ประเภทไหน มีคุณสมบัติอย่างไร ฯลฯ รวมทั้งระบุระยะเวลาในการกำหนดความต้องการขององค์กร (requirement) และกำหนดระยะเวลา การส่งมอบซอฟต์แวร์ ทั้งนี้ การระบุขอบเขตความต้องการที่ไม่ชัดเจน รวมทั้งเพิ่มหรือลดความต้องการ ในภายหลัง อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อทั้งหน่วยงานผู้จัดซื้อและผู้ขาย

6. หากเป็นซอฟต์แวร์ที่ยากแก่การใช้งาน ควรกำหนดให้มีการฝึกอบรมการใช้งาน และ ควรกำหนดระยะเวลาหรือจำนวนครั้งในการฝึกอบรมให้ชัดเจน

7. หากเป็นมีการกำหนดให้ผู้ขายดำเนินการติดตั้งควรระบุให้ชัดเจน ในเรื่องของการ รักษาความลับขององค์กร เช่น กรณีที่ผู้ขายจำเป็นต้องติดตั้งซอฟต์แวร์ในองค์กรและมีการเข้าถึงข้อมูล ความลับของหน่วยงานขณะทำการติดตั้ง หน่วยงานและคู่สัญญาควรกำหนดให้ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวด้วย

8. กำหนดวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (license) ให้ชัดเจน

9. หน่วยงานผู้จัดซื้อซอฟต์แวร์ควรศึกษาสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (License Agreement) ว่ามีเงื่อนไขการอนุญาตอย่างไร เช่น อนุญาตให้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 1 ชุด ต่อ 1 เครื่อง หรืออนุญาตให้ใช้สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ 20 เครื่อง ในระบบ LAN เป็นต้น

10. ควรมีการทดสอบซอฟต์แวร์ที่ซื้อมาหลาย ๆ ครั้ง ก่อนทำการตรวจรับ เพื่อตรวจสอบ ว่ารองรับระบบได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากในระยะแรกของการทดสอบ อาจมีข้อมูลไม่มาก แต่ภายหลัง อาจมีข้อมูลที่มากขึ้นการทำงานของซอฟต์แวร์อาจช้าลง
